

je najpoglaviteje — ki ima globok pogled v okolico okrog sebe in vase, kjer so mu zapisane tudi meje, ne pa nedozorel, ki se mora še boriti s samimi sencami, ker ta je močno kriv na vsej bodoči generaciji. Tako delo je v mojih očeh herostratsvo. Sever svojih mej ne pozna!

Anton Ocvirk.

K R O N I K A

Ob šestdesetletnici Otakarja Březina. Dva literarna jubileja v istem mesecu: Lev Tolstoj* in Otakar Březina. Rus in Čeh. Vzhodna in srednja Evropa. Zgolj nasprotja? Ali je kje slovanski duh ali ga ni? Če je, kdo mu je bližji: Březina ali Tolstoj? Sta li sopotnika na cesti k skupnemu daljnemu cilju, ali pa sta se srečali le imeni, slučajno in brezzvezno? — Nekdo je zapisal, da je Březina »duhoven vesoljstva«. Njegove pesmi so mestoma molitve, himne, psalmi. Njegovo življenje je asketsko odtujeno svetu; oči mu zro sanjavo, vizionarno. Njegova pisava nas spominja menihov-knjigopiscev. In tako tih je v tej kričavi sodobnosti, — vidi se, da moli drugega boga kot njegova okolica. In Tolstoj? Se ne ponavljajo tolikokrat v teh dneh besede o »jasnopoljanskem apostolu«, o »ruskem svetniku»? Duhoven in svetnik? Čeprav leži med njima štirideset let, segata oba v našo dobo. Březina je v glavnem zaključil svoje delo nekako ob istem času, ko je Tolstoj izdihnil v Astapovu. Kaj imata torej skupnega? — Le nekaj obrobnihi beležki k temu vprašanju. Ali se ne govori o poslanstvu slovanskih kultur, ki naj prenové zapad, ustvarijo nov kult duha sredi izracionaliziranega sveta tehnike, mehanske civilizacije? Nemara sta Březinovo »Neznano« in Tolstega »Bog« isti točki v intuitivno gledanem vesoljstvu, različni le na videz zaradi dveh perspektiv, dveh nasprotnih točk, dveh tradicionalno in časovno oddaljenih osebnosti. Dočim Březina opeva potem, ko je prebolel svoj pesimistični dualizem, enotnost vesoljnega življenja, kozmos, ki nima meje ne v bogu ne v človeku, živali ali rastlini, uči Tolstoj, da so vse nebeške sile v človeku in da je treba Boga častiti z ljubeznijo, ki preveva vse stvarstvo. Březina je lirik, Tolstoj epik, odtod tolika različnost izraza, dasi je to le eden izmed mnogih vzrokov, a brez dvoma tehten. Tam, kjer je Březina neskončno subtilen, nežen, uglašen na najtišje akorde, dojemljiv za najrahljšo kristalizacijo materije, je Tolstoj skoro sirov, neuglajen, mužiški — a zato prav tako vidovit in velik. Umetnost Tolstega je zemeljska, vonja po grudi in po človeški krvi, dočim je umetnost Březine nadzemeljska, kozmična, eterična. Ali je zaradi tega manj človeška? Ne. Dasi sta Tolstoj in Březina zrla v isto točko na skrajni meji človeškega spoznanja, je pogled Tolstega bolj zameglen, nejasen. Sopare zemlje in človeka so ga tako obdale, da se ni mogel povzpeti od minljivih tez k sintezi. Nazori Tolstega bodo ostali le toliko, kolikor jih veže umetnost; ves njegov boj za iracionalno resnico, ki se je pretvoril v osebno tragedijo, bo izginil med množico usod. Březina vstaja pred nami čistejši in enotnejši. Njegova graditeljska roka je ustvarila sintezo umetnosti in ideje, duha in gmote, človeka in vesoljstva. Morda ga ni pesnika, ki bi zlil toliko raznovrstnih elementov v toli ubrano celoto, ki nas slepi po svojem čudovitem blesku, kakor ga imajo zgolj žlahtne, neminljive, večne snovi. Březina je v svoji poeziji tako enoten, da mu ne moremo nič več dodati, in

* Stoletnice rojstva L. Tolstega se bo »Ljubljanski Zvon« obširneje spomnil v eni prihodnjih števil. (Op. ur.)

še sam si ne more ničesar dodati, zato danes molči. — Fr. Werfel, pišoč uvod k nemškemu prevodu Bezručevih «šleskih pesmi», omenja husitizem in češke brate kot izhodišče Březinove mistike in Komenskega kot pesnikovega duhovnega vzornika. Že zdavnaj je bila opažena sorodnost med Tolstim in Chelčickým. Kaj zato, da so vmes stoletja! Današnji čas, ki se na svoji poti ob prepadih vekov še vedno rad upira na berglo pozitivizma, pozablja, kolik minus pomeni v vsem njegovem dejanju in nehanju pomanjkanje velike sinteze, ki je nekajkrat v kulturni zgodovini razsvetlila človeštvo in mu oplodila duha za cela stoletja. Pozabljamo, da leži tema na mejah našega spoznanja, kakor zakriva skrivnost naš začetek in konec in da v oblikovanju človeškega vseduha, ki mu služijo minljive kulture in geniji vseh časov, ni ozkosrčne delitve časa na razne «ostro» ločene vekove, ločitve, ki so na njo prisegali profesionalni zgodovinarji. Březina potemtakem ni «srednjeveški» duh, kakor ga je že kdo nazval, niti niso stare kulture s svojimi filozofi, verskimi učitelji in mistiki zatonile za bregove, koder ni jutra. Tajnost Březinove sinteze je prav v velikem spoznanju, da so vse tvorne sile enota, da deluje duh v stvari in stvar v duhu in da ista sila vodi vse veseljstvo k cilju, ki se komaj svita v «tajnostnih daljavah», viden le pesnikovemu intuitivnemu pogledu. Zato Březina ni — kakor Tolstoj — zavrgel znanosti, a je tudi ni postavil — kakor Avgust Comte ali Marx — na prestol carja-samodržca. Kakor so veliki mistiki Paracelsus, Swendenborg in drugi zbirali sodobne vednosti v enoto, ki je spajala najvišje znanje z najbolj razpaljenim zanosom, z najvišjo ekstazo vidoovitosti, s skrivnostnimi tipkami človeške podzvesti in volje, tako prihaja O. Březina skozi temačne gozdove prirodnih ved, skozi neizmerne množice dejstev, na čiste jase vesoljne enotnosti. Njegova mistika ni religiozna, ker ni nastala iz neke ključovalnosti in notranje nemoči kakor «religija» Leva Tolstega. Březina hoče le, da pogledamo preko gozdov dejstev, resnic in naukov in skozi prizmo svojih najintimnejših doživetij v svet večne lepote in opojnosti, večne rasti in cvetja, v svet idej, ki oblikujejo stvar in dajejo življenju njegove relacije. Ta platonski nazor je danes prav tako «utemeljen» kot je bil kedaj poprej, kajti vsa «spoznanja» in «degnanja» niso mogla zasenčiti kozmične gloriole Neznanege. In če nas vabi Romain Rolland, pišoč o jasnopoljanskem modrecu, da odprimo duri in nastavimo obličja vetru od vzhoda, — ali ni ta veter tisti slovanski duh, ki ga vedno močneje čutimo v zapadni kulturi, duh, ki obrača izmaterializirani svet k jutranjim zarjam, k spoštovanju sakramentalnih svetinj človeškega življenja, k novemu Etosu, ki postavlja gmotne dobrine v pravičnejši odnos s človekom? Da, Březina je eden izmed slovanskih oznanjevalcev in prerokov v puščavi naših dni; njegove pesmi, čudovita mojstrovina jezika in izraza, Beethovnova muzika v gotskem svetišču, vsiljujočem nam temačne vizije bodočnosti, so napoved nove renesance, ki jo vsi čakamo. Ne zdi se nam dobra primera s Claudelom: keltskolatinski duh Claudelov vibrira v starinskem ritmu katoliške liturgije, medtem ko nosi Březina v sebi drhtenje vseh svobodnih duhov, ki jih je kdaj zažejalo po neskončni širini veseljstva in so vztrepetavali pred meglenimi daljavami Neznanege. Iz njega se oglašajo pobožni koral husitov, pesem na grmadah sežganih mučencev novih vizij in novih spoznanj, himna vseh upornikov in vseh zedinjevalcev, vseh, ki jim je življenje samo praznik pred Vstajenjem, vigilija na večnih obalah Veseljstva. (O Otak. Březini glej tudi članek dr. V. Buriana, «Ljubljanski Zvon» leta 1923.)

B. Borko.

Urednikov «imprimatur» 2. oktobra 1928.